

Postadress: Mäster Samuelsgatan 60, 111 21 Stockholm
Telefon: 08-700 13 00
E-post: registrator@arbetsgivarverket.se

Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se
ju.da@regeringskansliet.se

Ert dnr: JU2025/01097

Stärkt skydd för domstolarnas och domarnas oberoende (SOU 2025:56)

Arbetsgivarverket besvarar remisser med utgångspunkt i ett statligt arbetsgivarpolitiskt perspektiv.

Arbetsgivarverket avstyrker förslaget i sin helhet.

Inledning

Arbetsgivarverket anser att den nuvarande ordningen avseende ansvarsutkrävande för ordinarie domare är välfungerande. Utredningen delar denna bedömning. Skälet till att genomföra ändringar är att säkerställa att systemet är robust mot politiska förändringar som skulle kunna medföra att domstolarnas och domarnas oberoende från statsmakterna (det s.k. vertikala oberoendet) skulle kunna ifrågasättas. Man har i detta sammanhang pekat på utvecklingen i Ungern och Polen.

Enligt Arbetsgivarverket bör varje förslag som innebär en förändring av ett system som är välfungerande övervägas noga. De föreslagna ändringarna måste vägas mot de konsekvenser som de riskerar att medföra. Dessutom bör beaktas om mindre ingripande åtgärder kan ge ett motsvarande skydd.

Det kan konstateras att det presenterade förslaget är mycket långtgående. En prövning av ansvarsutkrävandet inom ramen för den arbetsrättsliga ordningen ersätts med ett nytt och oprövat system. Detta är ett paradigmskifte. Därutöver föreslås genomgripande ändringar i den materiella regleringen.

Utredningens förslag riskerar att medföra ett antal negativa konsekvenser som inte väger upp de eventuella positiva effekterna. Det hade varit lämpligt att utredningen hade presenterat alternativa förslag som inte är så ingripande som det nu presenterade förslaget. Enligt Arbetsgivarverkets mening kan det vertikala oberoende säkerställas med ett par begränsade åtgärder.

Ansvarsutkrävande utanför det arbetsrättsliga systemet

Enligt den nuvarande ordningen sker ansvarsutkrävandet av ordinarie domare inom ramen för den arbetsrättsliga regleringen men med beaktande av anställningens särskilda karaktär. Detta innebär att ordinarie domare redan idag har det starkaste arbetsrättsliga skyddet på den svenska arbetsmarknaden.

Utredningens förslag innebär att en helt ny och oprövad ordning byggs upp. Nya organ bildas, en ny instansordning införs och den för anställningen kännetecknade intresseavvägningen mellan arbetstagare och arbetsgivare slopas. Det arbetsrättsliga inslaget är så begränsat att det kan ses som i det närmaste uttraderat. Det är uppenbart att arbetsgivarens roll försvagas påtagligt. Arbetsgivarperspektivet förloras. Det är inte längre domstolens chef som kommer att vara drivande i processen. Dessutom riskerar de aktuella åtgärderna dra ut på tiden. Det kan även ifrågasättas om inte skyddet för den enskilde domaren i praktiken också försvagas.

I den nuvarande ordningen kan mål om ansvarsutkrävande (till exempel skiljande från anställningen eller disciplinpåföljd) drivas tillsammans med diskrimineringsmål. Det är oklart hur det ska hanteras framöver och om den nya ordningen överensstämmer med Sveriges internationella åtaganden.

Ändrade materiella regler avseende ansvarsutkrävande

Utredningen föreslår även genomgripande ändringar av de materiella reglerna rörande ansvarsutkrävande. Det gäller bland annat skiljande från anställningen och reglerna om disciplinpåföljd.

Utredningen har dessutom valt att vidga vad som ses som ansvarsutkrävande till att bland annat omfatta reglerna om bisyssla. Detta kan inte anses omfattas av kommittédirektivet och det kan konstateras att reglerna om bisysslor för domare är mycket omdiskuterade. Detta bör lämpligen utredas i en egen ordning.

Det är svårt att se hur dessa ändringar är kopplade till frågan om vertikalt oberoende. Utredningens förslag handlar i stället om att antingen ta bort eller försvåra möjligheterna för de i sig oberoende organen att påföra ansvarsutkrävande för ordinarie domare. Arbetsgivarens möjlighet att agera mot ordinarie domare som agerar olämpligt försvagas. Ändringarna stärker dock inte i sig det vertikala oberoendet.

Risk för stora negativa konsekvenser

Utredningens förslag riskerar att innebära negativa konsekvenser utifrån flera olika perspektiv.

Arbetsgivarrollen försvagas kraftigt. Det blir svårt för domstolscheferna att leda den dagliga verksamheten och riskerar leda till en minskad effektivitet i verksamheten och ökade arbetsmiljöproblem. En försvagad arbetsgivarroll riskerar även att negativt påverka allmänhetens förtroende för domstolens verksamhet.

Den arbetsrättsliga utvecklingen har sedan lång tid tillbaka gått mot att begränsa särregleringarna. Utöver domare finns det ett antal yrkesroller i samhället där det ställs särskilda krav på utövarna. Det gäller till exempel åklagare, poliser, militärer och anställda inom akademien. Det finns en överhängande risk att även andra yrkesgrupper kommer framställa krav på särreglering. Spridningseffekten ska inte underskattas.

Utredningens förslag innebär att en relativt stor och välkänd yrkesgrupp i samhället ska bedömas utifrån andra måttstockar och på annat sätt än andra. Bara det faktum att ordinarie domare på ett så pass markant sätt särbehandlas riskerar att innebära att de ses som ett "eget frälse", vilket kan leda till att förtroendet för domare, domstolarnas och hela rättsväsendet försvagas.

Mindre ingripande åtgärder skulle kunna medföra tillräckligt skydd

Arbetsgivarverket delar bedömningen att det är lämpligt att i förebyggande syfte stärka domstolarnas och domarnas vertikala oberoende. Detta bör ske genom att tydliggöra oberoendet från statsmakterna för de organ som prövar ansvarsutkrävandet. Statens ansvarsnämnds uppgifter måste även fortsättningsvis fullföljas. Oberoende av vilket organ som handhar uppgifterna ställer sig Arbetsgivarverket positiva till att organet är

oberoende från statsmakterna. Detta kan ske inom ramen för den nu föreslagna Domaransvarsnämnden eller att man ändrar reglerna för tillsättningen av ledamöter i Statens ansvarsnämnd. Det väsentliga är att organet fyller den arbetsrättsliga funktionen som arbetsgivare.

Det vertikala oberoende skulle också stärkas genom att regler införs om att i domstolsprocesser om ansvarsutkrävande av ordinarie domare ska samtliga ledamöter i rätten vara ordinarie domare.

Dessa åtgärder skulle på ett enkelt och effektivt sätt förstärka skyddet för det vertikala oberoendet.

Beslut i detta ärende fattas av generaldirektör Ann Follin. I den slutliga handläggningen deltog enhetscheferna Anna-Karin Jansson, Andreas Nyström, Åsa Krook, Elsa Saboonchi, Hanna Schmidt samt biträdande chefsjurist Carl Durling, föredragande.

Ann Follin

Carl Durling

Detta beslut har fattats elektroniskt och saknar därför namnunderskrifter.